

Prof. Marek Pijarowski
Dziedzina - Sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna - Dyrygentura

Wrocław 25.06.2018

Recenzja pracy doktorskiej mgra Rafała Kłoczko p.t. „ *Eros i Psyche Ludomira Różyckiego jako przykład pierwszej polskiej opery modernistycznej*“
sporządzona w związku z przewodem o nadanie tytułu doktora sztuki muzycznej w dyscyplinie artystycznej dyrygentura, wszczętym przez Radę Wydziału Twórczości, Interpretacji i Edukacji Muzycznej Akademii Muzycznej w Krakowie.

Zleceniodawca recenzji

Akademia Muzyczna w Krakowie, pismo z dnia 26 kwietnia 2018 roku.

Podstawowe dane o doktorancie

Pan Rafał Kłoczko urodził się : Po ukończeniu edukacji w Zespole Szkół Muzycznych w Toruniu podjął studia w Akademii Muzycznej w Gdańsku. Jest jednym z niewielu studentów Trójmiasta, którzy uzyskali dyplomy aż w trzech specjalnościach – kompozycji, teorii muzyki i dyrygentury. Wielokrotnie nagradzany jako najlepszy student tej Uczelni doskonalił swoje umiejętności uczestnicząc aktywnie w wielu kursach mistrzowskich prowadzonych przez wybitnych dyrygentów – Gabriela Chmurę, Collina Metersa czy Marco Guidariniego. W 2011 roku założył orkiestrę symfoniczną TUTTA FORZA, a od 2013 roku jest dyrektorem artystycznym Gdyńskiej Orkiestry Symfonicznej oraz dyrygentem Pomorskiego Towarzystwa Muzycznego. Zdobywał także liczne nagrody na prestiżowych konkursach kompozytorskich oraz jest autorem wielu opracowań muzycznych w teatrach Trójmiasta. Jako dyrygent ma na swoim koncie kilkaset

samodzielnie prowadzonych koncertów i spektakli operowych m.in. z orkiestrą Fiharmonii Koszalińskiej, Świętokrzyskiej, Bałtyckiej, Toruńską Orkiestrą Symfoniczną, Orkiestrą Akademii Muzycznej w Gdańsku, spektakle w Operze Bałtyckiej, Teatrze Wielkim-Operze Narodowej w Warszawie, Operze Bytomskiej oraz wiele występów z orkiestrą TUTTA FORZA i Gdyńską Orkiestrą Symfoniczną. Na uwagę zasługuje też współpraca z zagranicznymi placówkami muzycznymi m.in. The Théâtre Royal de la Monnaie in Bruxelles czy asystentura u F. Weslera-Moesta w Salzburgu w ramach Salzburger Festpiele. Roczny staż dyrygencki w słynnej Wiener Staatsoper z pewnością pozwolił doktorantowi na poznanie szerokiego repertuaru operowego realizowanego przez najwybitniejszych współczesnych mistrzów batuty. Obecnie p. Rafał Kłoczko obok niezwykle aktywnej działalności artystycznej zajmuje się również pedagogiką jako wykładowca w Akademii Muzycznej im. Fr. Chopina w Gdańsku. Prowadzi także warsztaty orkiestrowe i kompozytorskie w ramach Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki. Za swą wszechstronną działalność na polu muzyki otrzymał wiele regionalnych nagród i wyróżnień.

Ocena pracy doktorskiej

Pracę doktorską p. Rafała Kłoczko stanowi dzieło artystyczne - opera Ludomira Różyckiego „Eros i Psyche“, zarejestrowane na nośniku elektronicznym podczas przedstawienia w Operze Bałtyckiej w Gdańsku 12 września 2015 roku oraz rozprawa teoretyczna będąca opisem w/w dzieła p.t. „*Eros i Psyche* Ludomira Różyckiego jako przykład pierwszej polskiej opery modernistycznej“

"Eros i Psyche" jest szczytowym osiągnięciem w twórczości Różyckiego i jednym z najwybitniejszych dzieł w całej polskiej literaturze operowej. Niemalą zasługę ma tu libretto, którym stał się przeniesiony do opery niemal bez zmian (z pominięciem 2 obrazów) piękny dramat J. Żuławskiego o głębokim, symbolicznym sensie. Różycki wykorzystał po mistrzowsku możliwości libretta, ukazując w pełni swój talent dramaturga muzycznego. Dla różnorodnych a kontrastowych wątków, przewijających się w dramacie Żuławskiego, znalazł znakomity wyraz muzyczny, tworząc dzieło o wyjątkowej barwności i bogactwie nastrojów. Niewolna od pewnych wpływów Debussy'ego i włoskich werystów, jest jednak opera

Różyckiego jako całość dziełem nader oryginalnym. Włoska śpiewność łączy się tu ze stylem deklamacyjnym, właściwym nowożytnemu dramatowi muzycznemu, rozszerzył się w porównaniu z poprzednimi polskimi operami zasób środków harmoniczych, znajduje też zastosowanie skala całotonowa; instrumentacja wysubtelniła się, zachowując w pełni swe bogactwo i barwność. Nic więc dziwnego, że wystawiany na scenach niemieckich, a następnie polskich, cieszył się "Eros i Psyche" wielkim powodzeniem.

Doktorant dołączył do swojej dokumentacji płyty DVD ukazujące dzieło zarówno od strony publiczności jak i od strony orkiestry uwidaczniając wyraźnie sylwetkę dyrygenta i jego oddziaływanie na wykonawców. Piszący te słowa wnikliwie zapoznał się z oboma wersjami dającymi możliwość oceny zarówno warsztatu dyrygenckiego p. Romana Kłoczko jak i realizacji scenicznej przedstawienia. Od pierwszego przedtaktu zauważyć można było niezwykle skupienie dyrygenta odzwierciedlające poczucie wielkiej odpowiedzialności za powierzone mu kierownictwo artystyczne tego przedsięwzięcia. Sposób użycia techniki dyrygenckiej wskazuje na traktowanie materii dźwiękowej oraz wykonawców dzieła jako najważniejszego elementu spektaklu. Nie ukrywam, że właśnie taki obraz młodego kapelmistrza szczególnie mi odpowiada. Skromność, pozbawione nadmiernej egzaltacji gesty a jednocześnie ich wyrazistość i chęć pomocy skierowana do wykonawców były wyraźnie odczuwalne w sposobie jego dyrygowania. Odczuwało się, iż artyści zarówno na scenie jak i w orkiestronie mieli pełny komfort w pokonywaniu kolejnych, czasem naprawdę bardzo skomplikowanych fragmentów partytury. Znakomicie rozplanowane kulminacje, pięknie brzmiące sceny liryczne, pewność wprowadzania zdecydowanym gestem poszczególnych partii solistycznych i zespołowych, wyrazistość temp to zasługa niezwykle umiejętnego i zarazem bardzo skutecznego prowadzenia spektaklu od pulpitu dyrygenckiego. Jestem pełen podziwu dla p. Rafała Kłoczko za tak wnikliwe opanowanie tego dzieła i jakże sugestywne przekazanie wykonawcom swojej wizji artystycznej. Z niecierpliwością czekać będę na kolejne wskrzeszenia zapomnianych dzieł operowych polskich kompozytorów pod batutą tego dyrygenta a biorąc pod uwagę jego niepospolity talent kapelmistrzowski z pewnością będą to wydarzenia artystyczne dużego formatu. Uważam, iż dobrze by było doprowadzić do archiwalnego

nagrania tego dzieła z tymi samymi wykonawcami aby muzyczny świat jak najszybciej poznał tę wyjątkowej urody operę.

Opis dzieła artystycznego

Opis dzieła artystycznego stanowi drugą część pracy doktorskiej p. Rafała Kłoczko i zatytułowany jest „*Eros i Psyche* Ludomira Różyckiego jako przykład pierwszej polskiej opery modernistycznej“ To wyjątkowo obszerna publikacja zawierająca chyba wszystko to co można było o tym dziele napisać. Autor oprócz interesującego wstępu i ciekawych uwag końcowych, podzielił ją na trzy główne części :

- 1/ Geneza opery *Eros i Psyche*
- 2/ Pięć obrazów i ich interpretacja
- 3/ Modernistyczne cechy *Erosa i Psyche*

W rozdziale pierwszym doktorant wyodrębnił następujące podrozdziały:

- a/ Mit i jego recepcja
- b/ Oblicze mitu w powieści scenicznej Żuławskiego
- c/ Adaptacja powieści scenicznej do opery

Pierwszy rozdział poświęcony jest szeroko rozumianej genezie utworu i opiera się w dużej mierze na dostępnej literaturze przedmiotu z wieloma cytataami i wypowiedziami wybitnych autorytetów . Autor skupia się na micie Erosa i Psyche i jego recepcji w literaturze i sztuce a także na interpretacji mitycznej opowieści w dziele Jerzego Żuławskiego oraz jego adaptacji na potrzeby libretta operowego. Opisuje następnie szczegółową genezę powstania dzieła operowego z bardzo interesującym wątkiem dotyczącym korespondencji kompozytora z Jerzym Żuławskim, którego powieść zafascynowała także samego Giacomo Pucciniego. Niestety (a może to i dobrze) znakomity włoski kompozytor zrezygnował z napisania muzyki co umożliwiło Różyckiemu w pełni poświęcić się tworzeniu muzyki do tego fascynującego libretta.

Rozdział drugi stanowi główny obszar rozważań doktoranta i jest podzielony na pięć części odpowiadających poszczególnym obrazom dzieła:

1/Arkadia

2/ Rzym

3/ Pod krzyżem

4/ Przez krew

5/ Dzień dzisiejszy

Znajdziemy tu bardzo dokładną, przeprowadzoną na wielu poziomach analizę formalną kolejnych obrazów dzieła. Doktorant w niezwykle sugestywny sposób przedstawia czytelnikowi tajniki tej partytury ukazując jej wyjątkowość poprzez ukazanie nowatorskich struktur instrumentacyjnych, zwraca uwagę na szerokie zastosowanie leitmotywów, opisuje oryginalność melorytmiki, znaczenie semantyki tonacji, użycie skal pentatonicznych i nowoczesne podejście do techniki kompozytorskiej. To wszystko ilustruje wieloma znakomicie dobranymi przykładami muzycznymi, które dodatkowo stanowią o atrakcyjności dysertacji. Autor niniejszej recenzji jest pod wrażeniem wnikliwej szczegółowości i dociekliwości dyrygenta w przedmiocie przeprowadzenia analizy opisywanego dzieła. Fakt, iż nie zajął się on w ogóle problemami dotyczącymi t.zw. techniki dyrygenckiej jest dowodem na to, że jest artystą w pełni dojrzałym dla którego najważniejsze jest wypracowanie tego duchowego, idealnego zespolenia z partyturą i zawartą w niej materią dźwiękową stanowiącego podstawę szczerzej, autorskiej interpretacji. Dobitnie widać, że właśnie partytura stanowi dla niego pierwszy, źródłowy, podstawowy element wiedzy o utworze i jest wartością nadrzędną. Takie podejście skutkuje jak najwierniejszym odzwierciedleniem intencji kompozytora w procesie twórczej pracy z wykonawcami danego dzieła. I to młodemu dyrygentowi w pełni się udało prezentując tę operę na scenie Opery Bałtyckiej. Dzięki niezwykle barwnemu językowi, czyta się ten rozdział jak interesującą powieść, w której autor ukazał również swój niezwykle emocjonalny stosunek do tej kompozycji. Z pewnością ten wyczuwalny entuzjazm przy opracowywaniu tekstu dysertacji udzieli się także innym dyrygentom pragnącym zaprezentować to dzieło na scenach operowych a praca ta będzie dla nich niezwykle pomocna przy kształtowaniu ich artystycznej wizji tej opery. Co prawda tekstowe

opracowanie nie jest wolne od drobnych błędów edytorskich, ale nie wpływają one absolutnie na moją najwyższą jego ocenę. W końcowych słowach chciałbym wyrazić swoją ogromną radość, iż podmiotem pracy doktorskiej p. Rafała Kłoczko był polski twórca i bardzo dziękuję doktorantowi za uzupełnienie naszej wiedzy o Ludomirze Różyckim i o jego najważniejszej operze. Jestem pewien, że w niedługim czasie będziemy mogli zapoznać się z kolejnym dziełem operowym polskiego kompozytora, które ujrzy światło dzienne dzięki dyrygenckiemu talentowi i pasji odkrywania zapomnianych partytur przez pana Rafała Kłoczko – czego sobie i wszystkim serdecznie życzę.

KONKLUZJA

Po dokładnym zapoznaniu się z pracą doktorską p. mgra Rafała Kłoczko obejmującą dzieło artystyczne w postaci stworzenia autorskiej interpretacji opery „Eros i Psyche“ Ludomira Różyckiego oraz opisu tego dzieła p.t. „*Eros i Psyche* jako przykład pierwszej polskiej opery modernistycznej“ stwierdzam, iż zarówno w warstwie artystycznej jak i tekstowej zasługuje ona na bardzo wysoką ocenę. Autor mimo młodego wieku wykazał się znakomitym warsztatem kapelmistrzowskim, który niewątpliwie pomógł mu w konsekwentnej realizacji swojej wizji artystycznej i z ogromnym zaangażowaniem i znajomością partytury kształtował formę oraz emocjonalny wyraz tego dzieła. Praca pisemna zaś jest moim zdaniem nie tylko wymaganym ustawą opisem, ale nosi znamiona wnikliwej rozprawy naukowej, której treść może stanowić znakomity przyczynek do dalszych badań nad twórczością tego wybitnego polskiego kompozytora.

Biorąc pod uwagę całokształt dokonań muzycznych oraz niezwykle wysoki poziom zaprezentowanego dzieła artystycznego wraz z jego opisem stanowiącym pracę doktorską p. Rafała Kłoczko stwierdzam, iż spełnia ona wszystkie niezbędne warunki określone w art. 13. Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 roku i wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie do publicznej obrony.

Grzegorz Piawowski